

II. DÜNYA SAVAŞI'NIN KIRGIZ EDEBİYATINA YANSIMALARI: KADIN VE ÇOCUK PSİKOLOJİSİ ÖRNEĞİNDE*

Zhyldyz ISMAILOVA**

Öz

Savaşlar toplumların yaşamlarını alt üst eden en yıkıcı süreçtir. Altmış beş milyon insanın hayatına mal olan, Sovyet halkının Almanlara karşı mücadele verdiği Büyük Vatan Savaşı bu savaşlardan biridir. Savaşlar taraflar arasında geçerken toplumda iki yıkıma neden olur; psikolojik ve fiziksel. Savaş deyince bizim ilk gözümüze çarpan fiziksel yıkımdır ancak bu yıkımlar tekrardan inşa edilebilir. Psikolojik yıkım ise yıllarca sürebilmektedir. Sovyetler Birliği'ndeki on beş ülkenin biri olan Kırgızistan'da da bu savaştan her bir aile derinden etkilenmiştir. Stalin'in demir yumrukla ülkeyi yönettiği o dönemde propagandalar ve tehditlerle savaşa üç yüz altmış bin Kırgız katılmış ve yüz altmış bin kadarı geri dönmemiştir. Kırgız Türkleri II. Dünya Savaşı'nı kendi millî mücadelesi gibi görüp her şeyini ortaya koymuştur. Sadece şehitler verilmemiştir. Aynı zamanda eşini ve evladını kaybeden mağdur kadınlar, oyun çağındayken babasızlık ve açlıkla karşıya kalan ve küçük yaşta büyük sorumlulukların altına giren masum çocuklar psikolojik travmalar yaşamak zorunda kalmıştır. Dolayısıyla cephedeki savaş kadar cephe gerisindeki kadınlar ve çocukların yaşam şartları da oldukça zorlu olmuştur.

Kırgız Türkleri, II. Dünya Savaşı'nın yarattığı psikolojik, sosyolojik, ekonomik yıkımların yanı sıra kültürel yıkıma da maruz kalmıştır. Bu yıkımlar Kırgız halkında derin etkiler yaratmıştır. Savaş sonrası yıllarda Sovyet rejimi şair ve yazarların sadece savaşın zaferini yazmalarına izin vermiştir. Savaşın halk üzerindeki yıkımlarından, Stalin'in öldüğü tarih olan 1953'e kadar kimse bahsedememiştir. 1960'lı yıllardan itibaren "Altmışlıklar" olarak da bilinen aralarında Cengiz Aytmatov'un da bulunduğu sanatçılar Kırgız edebiyatının edebî seviyesini yükselten eserler kaleme alırlar.

II. Dünya Savaşı sonrası Kırgız edebiyatında kaleme alınan eserlerde sanattan ziyade millî hafızayı canlı tutmak ve kültürel bilinci toplum içerisinde aktifleştirmek için eserler yayımlanmıştır. Özellikle Cengiz Aytmatov'un yazdığı eserlerde savaşın ardında kalan kadınlar ve çocuklar cephenin gerisindeki Kırgız halkının yaşadıklarını birebir yansıtmaktadır. Makaleye konu edilen bu çalışmanın amacı II. Dünya Savaşı sırasında yaşanan olayların çocuklar üzerinde yarattığı psikolojik travmaları ortaya koymak ve Kırgız edebiyatında bu konuların eserlerde nasıl ele alındığını incelemektir.

Anahtar Kelimeler: Kırgız edebiyatı, Çocuk, kadın, Psikoloji, II. Dünya savaşı

* Bu makale Türk Harp Dili ve Edebiyatı Sempozyumunda sunulmuş olan "II. Dünya Savaşı'nın Kırgız Edebiyatına Yansımaları: Kadın Ve Çocuk Psikolojisi Örneğinde" başlıklı bildirdiden genişletilmiştir.

** Prof. Dr. Karabük Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı, cildizbgu@gmail.com ORCID ID: 0000 - 0003 - 1012 - 048X

THE REFLECTIONS OF THE WORLD WAR ON KYRGYZ LITERATURE: THE CASE OF WOMEN AND CHILDREN PSYCHOLOGY.

Abstract

Wars are the most destructive process that turns the lives of societies upside down. The Great Patriotic War, in which the Soviet people fought against the Germans, costing the lives of sixty-five million people, is one of these wars. When wars pass between the parties, they cause two destructions in the society; psychological and physical. When it comes to war, the first thing we notice is physical destruction, but these destructions can be rebuilt. Psychological destruction can last for years. In Kyrgyzstan, one of the fifteen countries in the Soviet Union, every family was deeply affected by this war. At that time, when Stalin ruled the country with an iron fist, three hundred and sixty thousand Kyrgyz joined the war with propaganda and threats, and about one hundred sixty thousand did not return. Kyrgyz Turks II. He saw World War II as his own national struggle and revealed everything. Not only martyrs were given. At the same time, victimized women who lost their spouses and children, innocent children who were faced with fatherlessness and hunger when they were at the age of play, and who were under great responsibilities at a young age, had to experience psychological traumas. Therefore, the living conditions of women and children behind the front were as difficult as the war at the front. II in Kyrgyzstan. During World War II, women and children experienced these stories in depth.

Kyrgyz Turks, II. In addition to the psychological, sociological and economic destructions caused by World War II, it was also exposed to cultural destruction. These destructions had profound effects on the Kyrgyz people. In the post-war years, the Soviet regime only allowed poets and writers to write about the victory of the war. No one spoke of the devastation of the war on the people until 1953, when Stalin died. Since the 1960s, artists including Cengiz Aytmatov, also known as "Sixties", write works that raise the literary level of Kyrgyz literature. Among these works, II. The effects of World War II on the psychology of the Kyrgyz people were also discussed, and the impact of the war on the lives of women and children behind the front was discussed with an artistic approach. In the statement II. The reflections of these effects left by World War II on Kyrgyz literature will be evaluated in general and the effect of war on women and child psychology, especially in stories and novels, will be revealed by showing examples from texts.

II. In the works written in Kyrgyz literature after the World War II, works were published in order to keep the national memory alive and to activate the cultural consciousness in the society rather than art. Especially in the works written by Chingiz Aitmatov, the women and children left behind the war exactly reflect the experiences of the Kyrgyz people behind the front. The aim of this study, which is the subject of the article, II. The aim of this study is to reveal the psychological traumas caused by the events during the World War II on children and to examine how these subjects are handled in the works of Kyrgyz literature.

Keywords: II. World War II, Kyrgyz literature, war psychology, children, women

Giriş

İnsanoğlunun var oluşundan bu yana varlığını en çok hissettiği acı gerçek savaştır. Her savaşın kendi içinde önemli siyasi olayları var olmuştur. Bu savaşlardan bir tanesi de II. Dünya savaşıdır.

Sovyet Birliğinde ağır kayıplar meydana gelmesinin yanında sakat kalanların sayısı da epeyce fazla olmuştur. Bu sebepten dolayı, bu siyasi olayın psikolojik tarafının edebiyata yansması kaçınılmaz olmuştur.

“*Sanat (Edebiyat) bize hakikati bildirir ama bilimin açıkladığı hakikat değildir bu. Sanat sezgisel bilgi kazandırır. Doğruyu söylemek gerekirse büsbütün iddia sayılmaz.*” (Moran. 2002, 276). Berna Moran’ın bu ifadesinden yola çıkarak, II. Dünya Savaşı’nda yaşanan siyasi olaylar, mücadeleler edebiyattaki yansması sezgisel özellik barındırmasından dolayı gerçeği bilime yansıtma. Edebiyat daha yoruma açık bir saha olarak felsefeyle güçlü bir bağ kurarak genel bir bakış açısı ortaya koyar. Tarihçi ve edebiyatçının farkı da buradan gelir. Tarihçi gerçeği bire bir belgelerle desteklerken edebiyatçı yaşanan bir olayı kendi içinde belli tekniklerle kurgulayarak eserlerine yansır. II. Dünya Savaşı’na her türde kaynak veren Kırgız edebiyatı, bu türde zengin edebi ürünler vermiştir.

II. Dünya Savaşı ve Kırgız Edebiyatı

Her ulusun edebi eserlerinde yaşanan dönemin sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik yapısına rastlamak mümkündür. Kırgız Türkleri, geçmişten günümüze en çok kıyıma uğrayan, bağımsızlığı için her zaman en çok mücadele veren millet olmuştur. 1916 yılında tarihe kanlı harflerle yazılan Ürkün olayı ve Ekim Devrimi gibi birçok olaydan çok fazla etkilenmişlerdir. Dolayısıyla yaşadıklarını gerek romanlarda gerek hikâyelerde ve şiirlerde kahramanlık ve savaş temasına sıkça yer verilmiştir. II. Dünya Savaşı sırasında diğer Türk toplulukları gibi Sovyetler Birliği’ne bağlı olan Kırgız Türkleri de savaşta faal katılım göstermiş ve çok fazla kayıp vermiştir. Savaşın sebep olduğu durumlar savaş bittikten sonra da etkisini göstermeye devam etmiştir. Diğer dönemlerde olduğu gibi II. Dünya Savaşı sırasında da edebiyat bir araç olarak kullanılmıştır. Yazarlar ve şairler askerleri ve halkı cesaretlendirmeye yönelik eserler vermişlerdir. Bu dönemde verilen eserler ağırlıklı olarak savaş konularını işlemiştir. Eserler edebi değil, ideolojiktir.

1940’lı yıllarda, Kırgız hikâyeciliğinin pek çok eserinde II. Dünya Savaşı’nın izleri açık bir şekilde görülmektedir. Kırgız yazarları eserlerinin ana temasını II. Dünya Savaşı üzerine yapılandırmıştır.

Kırgız edebiyatı 1945-1955’li yıllara geldiğinde yine ana tema olarak II. Dünya Savaşı’nı kullanmıştır ve savaş kazanıldığı için SSCB’nin yenilmez olduğu, insanların zor zamanlarında güçlü bir inançla neler yapabileceği anlatılmıştır.

Kırgız yazarları ve şairleri savaşta her zaman aktif bir rol oynamıştır. Yazarlar hem cephede hem de cephe arkasında her zaman askerleri desteklemiştir ve hatta cephedeki mücadeleye şahsen katılmışlardır. Birçok yazar savaştan dönebilirken bazıları cephede can verip şehit unvanını kazanmışlardır.

Kırgız yazarları cephe arkasında birlik ve beraberlik duygusunu, askerlerin cephedeki güçlü iradelerini eserlerine konu olarak almıştır. Hatta askerlerin moralini, inancını güçlü tutmak amacıyla da yazılan birçok eser askerlerin yanlarında taşıyabileceği cep boy kitap haline getirilerek dağıtılmıştır.

Savaş; Kadın ve Çocuk Psikolojisi

Savaş denildiğinde ilk akla gelen unsur cephedeki askerlerin mücadele etmesi olmuştur. Fakat savaşlar sadece askerlerin cephedeki mücadelesiyle kalmaz ve toplumun tüm bireylerini babasızlık, ölüm, yetim ve dul kalma, sakatlanma vs. gibi yönlerle derinden etkileyerek içine alır. 2. Dünya Savaşı’nda Kırgız kadını gerek cephede gerekse cephe arkasında erkeklerle birlikte mücadele vermiştir. Aynı zamanda eşini ve evladını kaybeden mağdur kadınlar, oyun çağındayken babasızlık ve açlıkla karşı karşıya kalan ve küçük yaşta büyük sorumlulukların altına giren masum çocuklar psikolojik travmalar yaşamak zorunda kalmıştır. Açlık, hastalıklar, alınan sorumluluklar en önemlisi bütün bu acıları yaşarken cephede savaşanlara sezdirmeden onlara destek olabilme fedakârlığı çocuk ve kadınları zorlamıştır.

9 Mayıs 1945’te zaferle sonuçlanan 2. Dünya savaşının aslında nasıl bir yıkıma yol açtığını kadınlar ve çocuklar üzerinden anlatıldığını Kırgız edebiyatında birçok eserde görebiliriz. O dönemde Kırgızistan’da

çocuk olmanın, kadın olmanın bedeli oldukça ağırdır. Cengiz Aytmatov ile Muhtar Şahanov'un sohbetinden oluşan "Şafak Sancısı" adlı eserinde Aytmatov bu durumu şöyle açıklar: "*Rus-Alman Savaş yılları; ülkeyi, sanayi ve diğer alanları yeniden kurma yılları kadına kadın olduğunu unutturan zamanlar idi. O dönemde, yaradılıştan dolayı zayıf olan kadınlarımızı çok ağır şartlarda çalışmaya mecbur ettik. Kadına hiçbir zaman o yıllarda olduğu kadar yüklenilmemiştir.*" (Aytmatov&Şahanov, 2002, s.382).

Çocukluğunu 2. Dünya Savaşı'nda yaşayan ve cephe arkasında yaşanan olaylara tanık olan bozkır yazarı Cengiz Aytmatov bu zorlu dönemi eserlerine de yansıtmıştır. Bilge yazar "İnsan için en zor olan şey, her gün insan kalmaktır." diyerek savaş trajedisini bu cümleye sığdırmayı başarmıştır. Cengiz Aytmatov savaşın yarattığı yıkımı eserlerinde şu şekilde ele almıştır:

Sultan Murat adlı romanda geçen; "*Korkunç bir şeydi bu. Her dakika, herhangi bir evin çatısında yeni bir ölüm haberinin yas çığılları yükselebilirdi. Bu Uludağların eteklerinde, bu köyde doğup büyümüş bir insanı, artık hiç, hiç görmeyeceklerini öğrenebilirlerdi... Ya babam? Babama ne oldu? Uzun zamandır ne bir mektup aldık ne de bir haber! Annem meraktan, üzüntüden çıldırarak neredeyse. Aman Tanrım, başına bir şey gelmesin, böyle bir şey olmasın...*" (Aytmatov, s.169) Savaşın çocuklar üzerindeki korku duygusunu hissettirir. Çocuklar savaş yüzünden erken yaşta büyürler. Oyun çağına olan çocukların yerini artık ağırbaşlı bir adam almıştır. Savaş başlı başına korkunç bir vakadır. İnsanların sevdiklerini alarak karşılığında acı ve üzüntü vermektedir. Öyle ki cepheye giden eşini meraklı gözlerle bekleyen kadın ufacak bir haber ile değişir, kurumuş olan dalları bir anda çiçek açar. Aynı durum çocuklar için de geçerlidir. Cepheden gelen her bir haber o aile için bir umut kırıntısıdır.

Aynı eserde geçen şu dizelerde; "*Evlerinin ne kadar yoksul duruma düştüğü de işte o günlerde çarpıtı gözüne. Babası askere gittiği zaman on kadar koyunları vardı, oysa şimdi bir tane kalmıştı. İkisini et için kesmişler, ötekileri de savaş vergisini vermek ve borçlarını ödemek için satmışlardı (...Yakacakları da kalmamıştı tezek bitmişti, kuru çöğen otları birkaç gün idare ederdi. Sonra ne yapacaklardı?(...) SultanMurat hasta annesinin yanında kalarak geçirdiği o günlerde, babasız kalmanın acısını çok içten duydu. Dayanılır bir şey değildi babasız kalmak.*" (Aytmatov, s.125-130) çocuğun gözünden o dönemde yaşanan ekonomik sıkıntılar açık bir dille anlatılmaktadır. Yokluk ve açlık duygusuyla beraber babasızlık duygusu çocuklar için dayanılması zor bir izdiraptır. Bu coğrafyada çocuk olmak köksüz bir ağaç gibi olmaktır. Baba varken var olan zenginlik babayla beraber aileyi bırakmıştır.

Aynı şekilde otobiyografik ayrıntıları barındıran "Biz Babasız Büyüdük" hikâyesinde de Babasızlığın çocuklarda nasıl bir yara açtığını Aşım Cakıpbekov kendi içinde yaşayarak betimlemiştir. "*Hikâyenin daha girişinde soyadlarını karıştırdığı çocuklara: ,Sen kimin çocuğusun?' yerine istemsiz bir biçimde ,Baban var mı?' diye soran öğretmen anlatıcı; acının ne derece kökleşip içselleştiğini, bir nesil için kaybın ne kadar büyük olduğunu çarpıcı bir biçimde verir. Savaşın yıkıcı etkisini tam olarak verebilmek için çocuklar en doğru seçimdir. Hikâyede her ne kadar sadece bir çocuk anlatılıyor gibiyse de o çocuğun da içinde bulunduğu bir dolu çocuğun örneği üzerinden anlatılır savaşın etkisi. Dahası başkahraman durumundaki çocuk özellikle isimsiz bırakılır ve savaş şartlarında da olsa hikâyenin en merkezi mekânı çocukların bir arada bulunduğu okuldur. Ayrıca anlatıcı birinci tekil kişi diliyle değil, hikâyenin adından başlayarak tüm olan biteni ,biz' diliyle aktarıyor. Kahraman anlatıcı hikâye boyunca etkisini artırarak bir çocuğun, özellikle bir erkek çocuğun babasız büyümesinin ne demek olduğunu okuruna hissettirmeye çalışır. Babasızlık çocuk için sadece yiyecek bulamamak, kalem alamamak, iyi giyinmemek değildir. Babasızlık kendini güvende hissedememek, bir türlü mutlu olamamak demektir.*" (İsmailova&Altay, 2020, s. 36).

Savaşta babasını kaybeden yetim çocuğun trajedik öyküsünü Cengiz Aytmatov "Asker Çocuğu" eserinde ele almaktadır. Çocuk annesiyle beraber savaş filmini izlemeye gittiği zaman annesi filmi izlediği sırada çocuğa dönüp "*Bak, bu senin baban!*" der. Çocuk filme artık başka bir gözle bakar. Annesinin gösterdiği oyuncu filmin sonunda şehit düşer. Çocuk dayanamayarak "*Gördünüz değil mi? O benim babamdı işte! Onu öldürdüler!*" diye acı içinde haykırır. Bu haykırışı çevreden duyan diğer insanlar; "*Ne diye bağırp çağırıyorsun? O senin baban değil, sadece bir aktör!*" derler. Çocuk bu olay sonrasında yetimliğini ve köksüzlüğünü ağlayarak kabul eder.

"Toprak Ana" hikâyesinde ise teşhis söz sanatını kullanarak toprağı bir insan gibi gösterip Tolunay

karakteriyle dertleşmesini sağlayarak savaşı etkileyici bir biçimde anlatır. Tolunay ve gelini Aliman bir hafta arayla Kasım ve Suvankul'un ölüm haberini alır, gelin kaynana birbirine sarılıp ağlarlar. Gelini Aliman, Tolunay'a şu cümlelerle yaşadığı acıyı dile getirir: “*Ana! Biz artık duluz, ana! Güneşlerimiz söndü, günlerimiz karardı! Ana!*” (Aytmatov,s.55) Bu cümlelerle savaşın kadınlar üzerinde yarattığı yıkım psikolojisini yansıtır ve “İkimiz de dul kaldık.” diyerek aslında bu dört kelimeye sayfalarca ağıt sığdırılır.

Öskön Danikeyev'in “Kızın Sırrı” adlı hikâyesinde de Camal adlı genç bir kızın babasının savaşta vefat etmesinden sonra yaşadığı zorlu hayat şartları ve sevgiye ruhsal olarak nasıl aç olduğu anlatılmaktadır. Camal küçük yaşta annesini kaybetmesinin ardından İkinci Dünya Savaşı'nda babasını kaybetmesiyle birlikte dayısının yanına taşınmıştır. Burada da hayat mücadelesi devam etse de kendini bu aile ortamında huzurlu hissetmektedir. Öyle ki yengesi ona anne şefkatini tattırmıştır. Camal bu hissiyatını hikâyede şu şekilde dile getirmiştir:

“O an hayatımda ilk defa sevinçten ağlamıştım. Anne sevgisini ilk kez hissettiğim, ilk kez anne şefkati gördüğüm andı. Yengem de bunu anlamış gibi saçlarımı okşayıp, gözyaşlarımı siliyordu. Hıçkırma hıçkırma ağlıyor, ağlarken yüzümden akan sıcak gözyaşlarım damlıyordu” (Danikeyev, 2021, s.11).

Camal anne şefkatini yengesinde hissetmekte ve üvey annesinin olduğu evi değil, dayı evini aile evi olarak görmektedir. Bu sebepten dolayı dayısına yardım amacıyla çalışmak istemiştir. İkinci Dünya Savaşı sadece aileleri yıkmamış aynı zamanda ekonomiyi de çok derinden etkilemiştir. “Kızın Sırrı” adlı hikâyede hayatta kalmak da savaşa benzetilmiştir. Yaşamın savaşa benzetildiği ise şu dizelerden çıkarılmıştır:

“İnsanın kendi yaşama yolunu, hayatını güzelleştirmesi lazımdır. Hayatı güzelleştirmek şudur... Ona düzen vermek, iyileştirmektir. Ama bu kolay değildir. Onun için çalışmak, savaşmak gerekir. Anlayabiliyor musun, Camal? “Yaşamak demek, savaşmak demektir” (Danikeyev, 2021, s.17).

Öskön Danikeyev'in başka bir hikâyesi olan Anne Şefkat'inde ise yine İkinci Dünya Savaşı'nın eşler arasındaki ilişkiyi sarstığı çarpıcı bir şekilde anlatılmaktadır. Savaş sonunda Satımkul gazi olarak evine dönmüştür. Evine dönmelerinden sonra da eşi olan Kaliman ile zorlu bir süreçten geçmiştir. Hikâye kahramanı olan Satımkul savaşa rağmen umudunu kaybetmemeye çalışırken eşi, kocasının tam tersi olarak içinde buldukları durumu kabullenememektedir. Bunu gören Satımkul ise savaşta vatani için acı çeken toplumu eşine şu şekilde anlatmıştır:

“Yeter artık Kaliman! Biz siz için, hepimiz için savaşa gitmiştik. Benim gibi milyonlarca insan gitmişti. Onların hepsi senin dediğin gibi yaparsa geriye ne kalır? Ya da burada savaşa gitmeyenler Kuday'ın kahrına mı uğramış? Savaş zamanında herkes acı çekmişti!” (Danikeyev, 2021, s.8).

Böyle bir mücadeleden sakat dönen Satımkul'un bu sefer evinde hayatta kalma, ailesini ayakta tutma savaşı başlamıştır. Eşi Kaliman'ın isyanı Satımkul'un nasıl bir mücadele içinde olduğunu gözler önüne sermektedir:

“Fayda getirdin mi? Kış boyu böyle çadırda yaşadık, en azından yeni elbise aldın mı bize? Nereye kadar dayanacağız? Söyle? Ben sensiz yalnız kaldığım günlerde bundan daha iyi hayat geçirmiştik. Evim sıcaktı, kıyafetlerim yeniydi.” (Danikeyev, 2021, s.9).

Hikâyenin ilerleyen bölümlerinde annenin evi terk ettiği anlatılmaktadır. Savaş ve yaşam mücadelesi bir çocuğun daha annesiz kalmasına neden olmuştur. Hikâyede anne kadar babanın da önemli olduğu şu dizelerle anlatılmıştır:

“Sabahtan beri bir oraya bir buraya gidiyordu, galiba oğluna bakıyordu. Çocuk işte... Çocuk için anne önemli dememize rağmen baba da bir büyük destekmiş” (Danikeyev, 2021, s.125).

Görüldüğü üzere “Anne Şefkati” adlı hikâyede savaşın etkiler doğrudan aileyi etkilemektedir. Aile içinde anne veya babasız kalan çocuk bir tarafın eksikliğini yaşamaktadır. Buna rağmen bu hikâyede Satımkul'un oğlu Temir üvey annesinden anne şefkatini alabilen bir çocuk olabilmıştır. Anne şefkatinin hissedildiği an ise şu şekilde ifade edilmiştir:

“(...) ona bakarak yanında oturmak istedim. Yüzümü ona yakınlaştırıyordum. Çocuğun güzel kokusu

geliyordu burnuma. Güzel kokusu.. Anne şefkatini o zaman ilk defa hissettim” (Danikeyev, 2021, s.127).

Hikâyenin sonlarına doğru da Temir öz annesinin ve üvey annesinin ona duyduğu sevgi arasında ruhsal bir çatışma yaşamaktadır. Temir anne şefkatini en son gerçek manada üvey annesinde gördüğünü de şu dizelerle belirtmiştir:

“Yukarıda da söyledim ya, bu anneme göre öbür annem her zaman aklıma ilk gelerek hayali göz önümde canlanırdı. Şefkatli gözleriyle bana bakarak bana darılmış gibi, üzülmüş gibiydi” (Danikeyev, 2021, s.154)

Öskön Danikeyev'in toplumsal konuyu ele aldığı hikâyelerden biri olan “Küçük Komuzcu” adlı eserde Kırgızlar için önemli bir olan komuz ele alınırken ikinci planda yine çocukların yetim kalarak hayatta kalma mücadeleleri anlatılmaktadır. Hikâye savaş nedeniyle anne ve babasını art arda kaybeden sahipsiz kalan çocuklar anne şefkatini ablasından karşıladığı, aile ekonomisini de Kumar'ın komuzuyla sağladığı bir düzen üzerine kurulmuştur. Kumar babasının ona öğrettiği komuz ve ona kılavuzluk yapan hocası sayesinde hayata tutunmaktadır.

Ablasının anne şefkatiyle çalışmaya gayret ettiği ise şu dizelerden anlaşılmaktadır:

“Kendileri yaşıyorlar, ablası var. Pancar yetiştirmede çalışıyor” (Danikeyev, 2021, s.288).

Kumar'ın ise annesine ve babasına duyduğu özlemi komuzuyla yansıttığı da şu dizelerden çıkarılabilmektedir:

“Kumar yine bir kere komuzunu ayarlayıp çalmaya başlamıştı. Ben bu kadar iyi çalmasını beklemediğim. Ağzım açık kalmış. Bazen komuzun kapağına vurarak insanı sızlatan bir melodi çalıyor. Düşünceli. Gözleri dertli. Ben hiçbir şey demeden oturuyorum. Kalbimin attığını duyuyorum. Munar bile bu melodinin manasını anlamış gibi dertli. Pencerenin kırık yerinden bulutsuz gökyüzüne bakıyor. Belki annesini babasını düşünmeye başlamıştır. Belki onların hayalleri göz önüne gelip, şefkatli sözleri melodiyle karışarak kulağına duyuluyordur” (Danikeyev, 2021, s.290).

Bu dizelerden de anlaşıldığı üzere kopuzuyla, derdini ve içinde bulunduğu ruhsal durumu yansıttığı açık bir şekilde verilmektedir. Kumar düşünceli ve dertli bakışlarla melodileri ustaca çıkarmaktadır. Ruh halinin bir yansıması olarak bulutsuz algıladığı gökyüzünde anne ve babasını hatırına getirir.

Sonuç

Sonuç olarak savaş, geçmişten günümüze kadar insanoğluna fiziksel, psikolojik ve ekonomik olarak en çok zarar veren kavramdır. Bu savaşın en masumu ve en büyük mağduru olan başta çocuklar, ardından kadınlar, savaşın yarattığı bu yıkımdan payını almıştır. Babasızlık, açlık, çaresizlik, yokluk duygusu, edebi eserlerin her detayına sindirilerek savaşı itham eder. SSCB II. Dünya Savaşı'ndan zaferle çıkılmasına rağmen yazarlar, eserlerinde kaybedilen bir savaşı anlatır gibidirler. Esasında itiraz ettiği veya suçladığı savaşın kendisi değil, bu savaşın sahipleridir. Bunun yanı sıra savaştan hem toplum hem de toplum yapısı derin bir yara almıştır. Çocuklar daha çocukluk dönemlerini yaşayamadan küçük yaşta olgunlaşmışlardır. Babasız, annesiz kalmanın da çocukları ruhsal bir çatışmanın içine sürüklediği de eserlerde görülmektedir. Ayrıca savaş nedeniyle yuvaların yıkıldığı hikâyelerde görülmüştür. Yuvaların dağılması sonucunda ise çocuk yine dolaylı da olsa savaş yüzünden anne ve babasının hasretine katlanmak zorunda kalmıştır. Anne şefkatinin ve baba sevgisinin ne denli önemli olduğu hikâyelerde anlatılmıştır.

Kaynaklar

AYTMATOV, C. (2000). *Toprak Ana* (Çev. R. Özdek, 7. baskı). İstanbul: Ötüken Yayınları.

AYTMATOV, C. (2015). *Şafak Sancısı*, çev. Damira İbrahim, Ankara: Bengü Yayınları.

AYŞE, Y., (2016). “Cengiz Aytmatov'un hikayelerinde cephe gerisinin sessiz kahramanları” *Çocuklar ve kadınlar. Savaş ve Edebiyat sempozyum bildirileri*, s. 92-99.

ARTIKBAYEV, K. (1982). *Kırgız sovet adabiyatının tarihi*, Mektep Basması..

DANIKEYEV, Ö. (2021) *Kızın sırrı* (bütün hikayeleri), (Çev. Samet Azap, Emrah Altıok), Ankara: Bengü yayınları.

MORAN, B. (2002). *Edebiyat kuramları ve eleştiri*, İletişim Yayınları.

ZHYLDYZ, İ., ve YALÇIN, A., (2020). “Aşım Cakıpbekov’un “Biz Babasız Büyüdük” Hikayesi ve II. Dünya Savaşı Dönemi Kırgızistan’da Çocuk Olmak” *trk dergisi (Uluslararası Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi) C.1, S.1, s. 28-39.*